

Money that act to the having a special purpose funds, mainly directed on realization of social policy of the state: financing providing of employment of population; state insurance in case of unemployment; in connection with the temporal loss of capacity and charges predefined by birth and burial place; payment of state pensions; social to security invalids in Ukraine; providing of development of economic infrastructure and others like that. In detail comparing of sphere of the having a special purpose specialized state funds is considered to other managing structures of economy.

Outlined, that an important place in the system of public finances occupies the state budget that has an arm of the law. A budget is determined as a form of creation and expense of fund of monetary resources, tasks and functions of the state and local self-government intended for the financial providing. The budgetary system is an aggregate of the state budget, subjects of local budgets and budgets of the state having a special purpose specialized state funds, based on economic relations and political system of Ukraine and managed by the norms of right. Obligatory state social security is described and their kinds are given.

One of the most considerable signs of state of having a special purpose funds there is their untaxation. The marked untaxable profits enter money fund. A money fund as link of the financial system of Ukraine shows by itself the aggregate of relations from forming, distribution and expense of money of fund.

Стаття надійшла 1 листопада 2013 р.

УДК 343.226

Н. В. Довгань-Бочкова

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОГРОЗИ ЯК СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ЗА ЧИННИМ КК УКРАЇНИ

Розглянуто недоліки законодавчого формулювання погроз, що виступають способом учинення злочинів, передбачених чинним КК України. Запропоновано авторський погляд на вирішення проблем, що виникають під час тлумачення таких погроз. Термін «шантаж» запропоновано замінити на більш точні формулювання, а спосіб учинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 154 КК України – сформулювати як «погроза розголошення відомостей, які особа або її близькі бажають зберегти в таємниці». Статті, де способом учинення злочину називається «погроза знищення майна» або «погроза знищення чи пошкодження майна», запропоновано доповнити вказівкою на «погрозу вилучення майна».

Ключові слова: погроза, зміст погрози, погроза насильством, шантаж, погроза знищення майна.

Постановка проблеми. В чинному КК України погроза нерідко визначається спосіб вчинення злочинів. Щодо законодавчого формулювання таких погроз, то законодавець у різних статтях неоднаково підходить до визначення їх змісту. Це своєю чергою створює проблеми під час тлумачення та застосування норм КК на практиці.

Метою статті є виявлення проблем, які виникають під час тлумачення змісту погроз, що виступають способом вчинення злочинів, передбачених чинним КК України, та формулювання власного бачення їх вирішення.

Стан дослідження. В різні часи про погрозу в кримінальному праві писали Л. Д. Гаухман, О. І. Дітріх, В. В. Іванова, Г. К. Костров, О. І. Коростильов, Р. А. Левертова, С. В. Пархоменко, В. П. Петруньов, А. А. Радченко, І. В. Самошенко, Л. В. Сердюк, М. В. Стерехов та інші. Проте зміст погроз як способу вчинення злочинів, передбачених чинним КК, науковцями не досліджувався.

Виклад основних положень. Якщо проаналізувати статті чинного КК, то простежується, що в одних статтях законодавець визначає погрозу як спосіб вчинення злочину, не конкретизуючи її змісту (ч. 1 ст. 160, ч. 2 ст. 161), а в інших йдеться про різного роду погрози: погрози насильством (насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я або насильством, яке є небезпечним для життя чи здоров'я), погрози пошкодження чи знищення майна, погрози розголошення відомостей, шантаж тощо. Охарактеризуємо детальніше погрози, зміст яких законодавцем конкретизується.

Розпочнемо з погрози насильством. В одних складах законодавець способом вчинення злочину називає просто погрозу застосування насильства (ч. 2 ст. 1501, ст. 157, ч. 2 ст. 162, ч. 1 ст. 174, ч. 1 ст. 189, ч. 1 ст. 206, ч. 1 ст. 2581, ч. 1 ст. 303, ч. 3 ст. 342, ч. 1 ст. 355, ч. 2 ст. 365, ч. 2 ст. 393 КК України), в інших – погрози насильством диференційовано на погрозу застосування насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я (ч. 2 ст. 149, ч. 2 ст. 186, ч. 2 ст. 289, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 312 КК України), і погрозу застосування насильства, яке є небезпечним для життя або здоров'я (ч. 3 ст. 149, ч. 1 ст. 187, ч. 3 ст. 289 КК України). Крім того, в деяких статтях способом учинення злочину називається погроза вбивством, насильством (ст. 386 КК України), погроза вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 189, ч. 2 ст. 206, ч. 1 ст. 280, ч. 2 ст. 355 КК України), погроза знищення людей (ч. 2 ст. 147 КК України), погроза застосування фізичного насильства (ч. 1 ст. 152, ч. 1 ст. 153 КК України).

Слід зауважити, що погроза насильством, як правило, тлумачиться науковцями як залякування потерпілого застосуванням будь-якого виду фізичного насильства (небезпечного для життя чи здоров'я особи або такого, що не є небезпечним для життя чи здоров'я особи), а також вчинення інших дій насильницького характеру (зокрема, незаконного позбавлення волі, звалтування, насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом) [1, с. 409–410; 2, с. 1123]. Цілком можливо, що коли законодавець способом вчинення злочину називав погрозу насильством, насправді мав на увазі і погрозу насильством, і погрозу вчинення інших дій насильницького характеру. На нашу думку, абсолютно виправданою є кримінальна караність такого способу вчинення злочину, як погроза вчинення інших дій насильницького характеру. Проте, поняття погрози насильством в межах Кримінального кодексу повинно тлумачитися однаково, а не залежати від складу злочину. Так, наприклад, у коментарі до ст. 393 КК України погроза застосування насильства визначається як залякування потерпілого лише застосуванням фізичного насильства [2, с. 1139]. Така ситуація, коли в одному науково-практичному коментарі поняття погрози насильством тлумачиться по-різному, обумовлена тим, що в кримінальному праві насильство і дії насильницького характеру не вважаються тотожними поняттями. Тому для однакового, а насамперед, правильного застосування положень Кримінального кодексу, законодавцю слід бути точнішим.

У чотирьох статтях способом вчинення злочину названо погрозу вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 189, ч. 2 ст. 206, ч. 1 ст. 280, ч. 2 ст. 355 КК України). Таке формулювання законодавець використав для того, щоб диференціювати кримінальну відповідальність (у ст. ст. 189, 206 та 355 КК України погроза вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень виступають кваліфікуючими ознаками), а також для того, щоб уточнити ступінь суспільної небезпеки способу вчинення злочину (ст. 280 КК України).

У ст. 386 КК України способом вчинення злочину «через кому» названо погрозу вбивством, насильством. Оскільки вбивство теж вважається насильством, вважаємо, що більш коректно буде в зазначеній диспозиції говорити про «погрозу вбивством, іншим насильством».

У Кримінальному кодексі у трьох випадках способом вчинення злочину законодавець називає шантаж. У ч. 1 ст. 149 – торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, ч. 1 ст. 258¹ – втягнення у вчинення терористичного акту та ч. 1 ст. 303 – сутенерство або

втягнення особи у зайняття проституцією. Визначення шантажу в Кримінальному кодексі немає і тому за тлумаченням цього поняття звертаємося до науковців, які здебільшого вирішують це питання дуже неоднозначно.

Так, коментуючи ст.120 та ст. 303 КК України, автори науково-практичного коментаря як шантаж визначають погрозу розголошення компрометуючих або інших відомостей, які потерпілий бажає зберегти в таємниці, а також залякування заподіянням іншої шкоди [2, с. 301, 707].

Автори іншого науково-практичного коментаря Кримінального кодексу України по-різному викладають поняття шантажу залежно від статті, яка тлумачиться. Так, даючи коментар до ст. 258-1, В. П. Тихий зазначає, що шантаж – це погроза розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці [1, с. 93]. Під час тлумачення шантажу в ст. 303 КК В. Т. Дзюба, з одного боку, вказує, що шантаж – це залякування погрозою викрити або розголосити певні достовірні факти, відомості щодо потерпілої особи або її рідних і близьких осіб, які можуть скомпрометувати або зганьбити потерпілу особу (її рідних і близьких), щоб тим самим примусити або втягти особу у зайняття проституцією. А з іншого боку, під час уточнення, яку інформацію можна віднести до фактів або відомостей, які потерпілий бажає зберегти в таємниці (наявність венеричного або іншого інфекційного захворювання), «через кому» шантажем називає і «погрозу звалтування, продажу в рабство, примусове вилучення документів тощо». Як видається, таке «уточнення» суттєво змінює поняття шантажу, визначене автором коментаря цієї статті, а тим більше відрізняється від поняття шантажу, яке міститься в коментарі до ст. 258-1 КК [1, с. 209].

З. А. Тростюк вважає, що шантаж – це реальна погроза розголошення відомостей, які потерпілий або його близькі особи бажають зберегти в таємниці, щоб примусити потерпілого вчинити певні дії [3, с. 61]. При цьому автор посилається на етимологічне тлумачення цього слова, відповідно до якого шантаж (франц. *chantag*) – це залякування погрозою викрити або розголосити з певною метою факти, відомості, які можуть скомпрометувати, зганьбити кого-небудь) [4, с. 1389].

У п. 17 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2004 № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромад-

ську діяльність» не визначено поняття «шантаж», проте зазначено, що шантажем може бути, наприклад, погроза повідомити батькам, сусідам, товаришам неповнолітнього відомості, що його компрометують.

Справді, якщо зважати на етимологічне тлумачення, шантаж – це погроза розголосити компрометуючі відомості. Проте, у статтях, де шантаж названо способом вчинення злочину, на нашу думку, законодавець має на увазі не лише погрозу розголосити відомості, але й інші види погроз. Про це свідчить і той факт, що у ч. 2 ст. 154, ч. 1 ст. 189 та ст. 386 КК законодавець називає такий спосіб вчинення злочину як «розголошення відомостей...», не визначаючи його як шантаж. Таким чином, зважаючи на те, що законодавець не дає визначення шантажу, а науковці підходять до тлумачення шантажу дуже неоднозначно, пропонуємо в Кримінальному кодексі термін «шантаж» замінити на більш точне формулювання. Так, наприклад, якщо способом вчинення злочину є погроза розголосити відомості, то так і вказати (так як це зроблено у формулюванні вимагання). Якщо ж маються на увазі інші види погроз, то вказати, які саме, або ж не конкретизувати у випадках, коли способом вчинення злочину можуть бути будь-які погрози. Адже для кримінального закону насамперед важлива точність, а вже потім лаконічність.

Стосовно такого способу вчинення злочину, як погроза розголосити відомості, то, знову ж таки, Кримінальному кодексі відслідковується непослідовність. Так у ст. 386 та ч. 2 ст. 154 КК України способом вчинення злочину називається погроза розголошення відомостей, що ганьблять потерпілого чи його близьких родичів. А способом вимагання може бути погроза розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (ч. 1 ст. 189 КК).

В абз. 6 п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду від 30.05.2008 № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» вказано, що «відомостями, що ганьблять потерпілу особу чи її близьких родичів, слід вважати такі відомості, які, як на думку зазначених осіб, так і об'єктивно здатні принизити честь та гідність особи. При цьому не має значення, відповідають ці відомості дійсності чи є вигаданими».

У п. 13 Постанови Пленуму Верховного Суду від 06.11.2009 № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» як відомості, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці, визначають «такі дійсні чи вигадані дані про них, їхні дії та дії, вчинені щодо них, розголошення яких із будь-яких міркувань

є для них небажаним. До таких відомостей, зокрема, можуть належати дані про інтимні сторони життя, захворювання, аморальні вчинки, злочинну діяльність тощо». «Розголошення» Пленум Верховного Суду тлумачить як повідомлення відомостей, які потерпіла особа бажала зберегти у таємниці, будь-яким способом хоча б одній особі, котрій вони не були відомі.

Очевидно, що відомості, які ганьблять особу і відомості, які особа бажает зберегти в таємниці, це різні речі. Особа може бажати зберегти в таємниці, наприклад, факт усиновлення, що не можна назвати відомостями, які ганьблять. Не можна навіть сказати, що відомості, які особа бажает зберегти в таємниці, є вужчим поняттям від відомостей, які ганьблять особу, адже іноді особі байдуже будуть чи не будуть розголошені відомості, які її ганьблять.

Що стосується погрози розголошення відомостей, вважаємо, що примусити особу вступити в статевий зв'язок, відмовитися від давання показань чи вчинити інші дії, які бажані для винного, можна і розголошенням інших відомостей, крім тих, що ганьблять особу (того ж таки факту усиновлення). Тому для захисту прав і законних інтересів особи доцільно у вказаних злочинах способом їх вчинення називати «погрозу розголошення відомостей, які особа або її близькі бажают зберегти в таємниці».

Наступним видом погрози, який ми розглянемо, є погроза знищення, пошкодження або вилучення майна. Слід зауважити, що в такому формулюванні погроза як спосіб вчинення злочину зустрічається в чинному КК України лише один раз – у ч. 2 ст. 154 КК України (примушування до вступу в статевий зв'язок). У чотирьох випадках способом вчинення злочину законодавець називает погрозу знищення чи пошкодження майна. Це – перешкоджання здійсненню виборчого права (ч. 2 ст. 157 КК України), вимагання (ч. 1 ст. 189 КК України), протидія законній господарській діяльності (ч. 1 ст. 206 КК України), примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ч. 1 ст. 355 КК України). І в двох йдеться про погрозу лише знищення майна. Це – примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків (ч. 1 ст. 280 КК України) та перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови давання показань чи висновку (ст. 386 КК України).

Відповідно до абз. 5 п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду від 30.05.2008 № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» погрозою знищен-

ня майна є погроза доведення майна, яке належить потерпілій особі або її близьким родичам, до повної непридатності щодо використання його за призначенням. Погроза пошкодження майна – це погроза приведення майна у часткову непридатність. Погроза вилучення майна означає погрозу протиправним шляхом із застосуванням насильства або без такого позбавити власника його майна.

На нашу думку найбільш вдалими серед наведених є формулювання погрози, яке міститься в ч. 2 ст. 154 КК України, а саме «погроза знищення, пошкодження чи вилучення майна». Адже і погроза знищення майна, і погроза вилучення майна для потерпілого практично є однаковою інформацією – «я позбавлю тебе майна», з однією відмінністю – під час вилучення майна потерпілий ще може сподіватися його повернути. Тому вважаємо, що всі статті, де способом вчинення злочину називається погроза заподіяння певної шкоди майну («знищення майна» або «знищення чи пошкодження майна»), слід доповнити вказівкою і на погрозу вилучення майна.

Лише в одному випадку способом вчинення злочину законодавець називає погрозу обмеження прав, свобод або законних інтересів потерпілого або його близьких родичів (ч. 1 ст. 189 КК України). Як видається під таке визначення підпадають практично всі види протиправних погроз. Адже будь-яка протиправна погроза є залякуванням заподіяти шкоду правам, свободам чи законним інтересам особи. Так, наприклад, погроза насильством – це залякування обмеженням права на особисту недоторканність, права на життя і здоров'я. Погроза пошкодження чи знищення майна полягає в залякуванні обмежити право власності, а погроза розголосити відомості, які особа бажає зберегти в таємниці, – обмежити право на таємницю особистого життя та ін.

У науково-практичній літературі зазначається, що погроза обмеження прав свобод або законних інтересів потерпілого або його близьких родичів полягає у залякуванні зазначених осіб ущемленням їх прав, свобод, або законних інтересів, перешкоджання їх реалізації. Обмеження, яким погрожує вимагач, має незаконний характер (за відсутності законних підстав, порушуючи встановлений порядок тощо). Воно може стосуватися будь-яких конституційних та інших прав чи свобод людини і громадянина або будь-яких законних інтересів. Так, вимагач може погрожувати обмежити потерпілого в праві на свободу пересування, зустрічі і спілкування з певними особами, вільного вибору місця проживання, на свободу світогляду і віросповідання, підприємницьку діяльність тощо. Погроза обмежити незаконні інтереси

потерпілого або його близьких родичів не утворює складу вимагання. Зміст і обсяг, в яких винний погрожує обмежити права та законні інтереси потерпілого або його близьких родичів, значення для кваліфікації не мають [2, с. 530].

Зважаючи на те, що в ч. 1 ст. 189 КК України способом вчинення злочину фактично є протиправні погрози будь-якого змісту, а ч. 2 цієї статті виокремлює найбільш суспільно небезпечні з них, в основному складі вимагання спосіб можна визначити просто як погрозу порушенням прав, свобод або законних інтересів потерпілого чи інших осіб, доля яких йому не байдужа.

Висновки. Визначаючи зміст погроз як способу вчинення злочинів, законодавцю слід бути більш точним. Зокрема, варто уточнити, що слід розуміти як погрозу насильством; термін «шантаж» замінити на більш точне формулювання. В статтях, де способом вчинення злочину називається погроза розголошення відомостей, слід говорити про «погрозу розголошення відомостей, які особа або її близькі бажають зберегти в таємниці». А статті, де способом вчинення злочину називається погроза знищення майна або погроза знищення чи пошкодження майна, слід доповнити вказівкою і на погрозу вилучення майна і називати способом учинення злочину «погрозу знищення, пошкодження чи вилучення майна».

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. – Т. 1. / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – 3-є вид., переробл. та доп. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 964 с.

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-е вид., переробл. та допов. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.

3. Тростюк З. А. Проблеми тлумачення окремих кримінально-правових понять у коментарях до Кримінального кодексу України / З. А. Тростюк // Життя і право. – 2004. – № 5. – С. 60–66.

4. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.-Ірпінь: Перун, 2001. – 1440 с.

Довгань-Бочковая Н. В. Некоторые проблемы определения содержания угрозы как способа совершения преступлений за действующим УК Украины.

Рассмотрены недостатки законодательной формулировки угроз, которые выступают способом совершения преступлений, предусмотренных

действующим УК Украины. Предложено собственное виденье решения проблем, которые возникают при толковании содержания таких угроз. Автор считает, что понятие «шантаж» следует заменить более точными формулировками. Способ совершения преступления, предусмотренного ч. 2 ст. 154 УК Украины, надо сформулировать как «угроза разглашения сведений, которые лицо или его близкие желают сохранить в тайне». А статьи, в которых способом совершения преступлений называется «угроза уничтожения имущества» или «угроза уничтожения либо повреждения имущества» следует дополнить «угрозой изъятия имущества».

Ключевые слова: угроза, содержание угрозы, угроза насилием, шантаж, угроза уничтожения имущества.

Dovgan-Bochkova N. V. Selected issues of defining the threat as a mean of committing a crime under the current Criminal Code of Ukraine.

By the current Criminal Code of Ukraine threats are often considered as a mean of conducting crimes. At the same time, legislative definitions of such treats differ, which makes it difficult to treat and apply different articles of CC in legal practice.

Article's goal is to spot the problems in interpretation of threats as a method of conducting crime and suggest own vision and solutions. Article focuses on shortcomings of the Criminal Code of Ukraine in legislative definitions of threats, as means of crime commitment. Own method to address issues of implementation of such treats is provided.

Article focuses on shortcomings of the Criminal Code of Ukraine in legislative definitions of threats, as means of crime commitment. Own method to address issues of implementation of such treats is provided.

On author's opinion, legislation has to be more specific in definitions of threat as a mean of crime commitment. For instance, threat of violence should have unified treatment in Criminal Code and should not depend on specifics of each particular case.

Additionally, taking into account that blackmailing does not currently have clear legal definition, and expert's interpretation of blackmail is varying, we recommend that «blackmail» term in Criminal Code is replaced by a more specific definition.

Author suggests that term blackmail should be replaced by a more precise description. The method of conducting crime according to p2 of article 154 in Criminal Code of Ukraine, should be defined as «threat of revealing of information, which is intended to be kept in secret by a person or his/her relatives». Articles, referring to a crime of making threats of destruction or damage to ones possession, should be appended by the quality of the threat of the withdrawal of property.

The method of conducting crime according to p2 of article 154 in Criminal Code of Ukraine, should be defined as «threat of revealing of information, which is intended to be kept in secret by a person or his/her relatives.» Articles, referring to a

crime of making threats of destruction or damage to ones possession, should be appended by the quality of the threat of the robbery.

Assuming that p.1 art.189 of CC of Ukraine defines unlawful threats of varying kinds as an actual method of conducting crime, and p.2 of this article narrows down to most socially dangerous ones, author suggests that main definition of extortion should be defined as threat of violating rights, freedoms or interests of the victim/or a person(s) victim cares about/.

Suggested changes to the current Criminal Code of Ukraine help to clarify some articles of the code, and as a result, help insure their correct use in legal practice.

Key words: *threats, definitions of threats, threat violence, threat to divulge information, threat to destroy property.*

Стаття надійшла 22 січня 2014 р.

УДК 343.72

М. В. Карчевський

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ШАХРАЙСТВА, ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ НЕЗАКОННИХ ОПЕРАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Аналіз національної судової практики свідчить про відсутність єдиного підходу до кримінально-правової кваліфікації шахрайства, вчинюваного з використанням спеціалізованих інтернет-ресурсів, призначених для розміщення повідомлень щодо продажу товарів або надання послуг (інтернет-аукціони, інтернет-магазини тощо). Доведено, що в означених випадках обґрунтовано інкримінування кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 3 ст. 190 КК, – вчинення злочину шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. Положення означеної норми, що за рівнем суспільної небезпечності фактично прирівнюють шахрайство з використанням комп'ютерної техніки до шахрайства у великих розмірах, розглядаються як такі, що не забезпечують адекватне кримінально-правове відображення об'єктивного рівня розвитку суспільних відносин.

Ключові слова: *шахрайство, комп'ютер, судова практика, удосконалення законодавства.*

Постановка проблеми. Інформатизація суспільних відносин вимагає розв'язання комплексу питань, пов'язаних із кримінально-